

sós a St. Llorenç de Cerdans (1960). «Ho espapissa tot: és una escorniflaire, / i, com un gos de caça, ho sent tot a la flaire! / Amb ella, mai re de salvat ---», Saisset (*Perpiny.*, 86); «el vostre discurs és tan ben desat entre els meus papers, que no l'he pas encara retrobat, i permès que ['pourvu que'] el trobi, tot *espepissant*, miraré de 'l fer publicar dins *Vallespir* ---», escrivia J. Seb. Pons a P. Coromines, 1929 (on potser hi ha una mica de contaminació de *papers*).

CPT.: Un *papa-anells* (*pápánéls*) 'un llagost, un saltarell' a Cadaqués (1964), pròpiament *una pap(a d')anells*, cf. ll. *in-sec-tus*, gr. *ἐν-τομος* cast. ant. *bicho-ceñido*. *Papa-llum*, *papa-llumenera*.

ALTRES CPT.: *Papadiners* [Lab.]. *Papaestisores*. *Papafigues* ['aucell: ficedula», Belv.]; en forma mossàrab ja en Busa-N. [*papafigo*: cucullus»] (crec mal accentuat en Lab. -*figó*); ultracorregit *papafígol*.² *Papallum*. *Papallumenera*. *Papamosques*. [Lab.]. *Papanates* ['ignorant, tonto», Belv.]. *Papaoelles* [-*pau*-, Belv.]. *Papanovia*. *Papanyanya*. *Papapolla*. *Papa-rates*. *Papa-ràbies* [existeix? no en Lab.]. *Papaterra* [Lab.]; tort. (Vergés Paulí, *Espurnes* v, 75). *Papa-xinxera*. *Papa-xolla*. *Papirroya* 'espècie de moixó' alt-arag. [Linás de Broto, 1966] = cat. *pit-roig* o *ro-pit*.

Pàpula, pres del ll. *papūla* id.; *papulós*, *papular*, *papulació*. *Papilla*, pres del ll. *papilla* 'mugró' (mot familiar des d'antic als nostres cercles erudits, com l'inspirat i apassionat monjo anònim ripollès del S. XI, que es delia per *tractare papillas*, veg. l'important estudi de Nicolau d'Olwer, AIEC); *papillar*, *papillat*, *papillitis*, *papilloma*, *papillomatós*. *Papillós*.

CPT.: *Papillifer*. *Papilliforme*.

¹ Esmeneu les err. tip., p. 61, en la meua traducció castellana d'aquesta obra, *El llatí familiar*, Madrid 1960, que per desgràcia es publica sense fer-m'ho a saber, sense proves i plena d'errades. — ² Un amic felanítixer em diu que a la seva vila ho alteren en *pagofijos* [1970]; no sap que mengin les figues [és clar que no ho fan davant d'ell!], però cacen mosques (i creu que a d'altres pobles diuen *enclètxa-mosques*); a l'Ebre, amb propagació de nasal «*pampofijos*: ocell petit, tipus pardal, però tendre i suculent --- quan arriba el temps de les figues es dediquen exclusivament a menjar-ne» (Bladé, *Benissanet*, 169); secundàriament 'espècie de casquet', 'vela que se li compara' [> cast. *papahiego*, 1493, vegeu DECH iv, 384-7].

PAPA, 'pare', 'Sant Pare', pres del ll. *papas* 'bisbe', 'papa', i aquest, del gr. *πάππας* 'papà, papa, pare', 'terme de respecte dirigit a eclesiàstics'; en el sentit de 'pare, papà' ve, per via hereditària, del llatí popular PAPA id., mot de creació expressiva, igual que aquella paraula grega. □ 1.ª doc.: carta de c. 1240.

'Faz-vos saber / dels que jo é co<r>rectes les letres que-m enviàs a dir dels canonges e de la guarda, e que-us à feita gràcia lo Papa que no-us pusche hom vedar de vostra vida ---», carta escrita al bisbe d'Urgell pel seu enviat, el ribagorçà-pallarès B. de Liri i Vilamur, entre 1230 i 1257 (PPujol, *DocVgUrg.*, 13.4).

Alternava amb *apostoli*: «Los monges anaren a Roma e pregaren lo Sr. Apostoli que no-ls tolgués l'abat Blanquerna; --- a totes passades volc lo Papa que fos bisbe l'abat Blanquerna, per ço que milloràs lo bisbat ---», *Blanq.* (NCL II, 74.3); «L'emperador escric lo feyt al papa En Pelagi ---», *VidesR*, 159r1 (*Pelagio papae* a l'original, p. 464); «lo qual statut fé papa Gregori, ladoncs de la universal Glesa president ---», 1383, i set o vuit cites més, de fi S. XIV i princ. XV (*InvLC*).

Papa fou el mot del llenguatge de sempre per anomenar el 'pare', en el parlar de les criatures i dels adults que hi tractaven; *papà* s'introduí en el S. XIX com a francesisme de certes famílies, mirat per la majoria com una francesada de mal gust; aviat guanyà terreny (Lab. 1864), per igual, en les capitals dels quatre països de la llengua, si bé a Bna. s'hi resistien encara c. 1920 les famílies cultes i benestants més tradicionalistes —liberals o no— (a casa meua ho vaig sentir sempre ridiculitzar), però ja estava quasi generalitzat en aquells anys (consigna adoptada per «En Patufet», JM Folch i Torres i el seu cercle, i literatura infantil en general), fora de la menestralia, si bé pertot ha restat *papa* en l'ambient rural i de les viles, única forma verament catalanesca.

Dualisme lingüístic social, mai regional; en castellà, Madrid, que en el fons ha estat sempre més obedient als corrents francesos, quan no són progressistes, s'havia rendit primer que enlloc, i s'hi sumà la seva influència. Fets paral·lels en *mamà*. Molt més locals les alteracions *pai* i *papai* [1835; *DAG.*; recordo que aquesta era usada per alguns segaretes carrinclons i escarnida a Bna., c. 1929; mall., men.]; *pap*, d'alguna localitat eiv. amb aflluència forastera, potser és deguda a un compromís amb l'it. *babbo*.

DERIV.: *Papal* [S. XIV «lletres *papals* o rials», 1328, i altres quatre del S. XIV, *InvLC*; *Cròn.* del Cerimoniós, Eiximenis]; «COLORS --- violat; *papal* o color de la mar: vénetus, talassicus; lleonat ---», OPou (*ThPu.*; i Sanelo II, 9v^o); potser del nom de color o d'altra cosa papal, un ⁺*papalenga* (f. ? o més aviat adj. f., qualificant *saya*): «aquest és la sisa dels draps que's venen en Tortosa --- peça d'estanfort --- deu aver de lonc 19 canes e mija --- totes teles se venen a canes: *saya* de lua, tiritaynes, *saya* de Biam, *papalengues*, drap de Leyda, 20 canes», *CostTort.*, 413.

Papat: «en breu de temps crehia que aguessen *papa*, com fos descuvinent cosa que'l *papat* vagàs longament», *Blanq.* (II, 130.1). *Papable*. *Papista*; *papisme*.

De *papal* es creu que derivés *papalina* [princ. segle XVIII] nom d'una tela, fabricada segons sembla a Avinyó (oc. mod. *papalin* 'avinyonès'), d'on el fr. antiq. *papeline* [1667], avui en forma anglicitzada *popeline* (que també s'ha introduït recentment entre nosaltres); veg. DECH iv, 382b8-19 i n. 3; d'aquí *pampolina* [mall. 1692], amb propagació de la nasal, seguida de contaminació de *pàmpol*, sobretot en romanços populars: «vinc de festejà una nina — / —¿No'm dirias, jovenet, de quin color va vestida? / —Giponet de cordó vert, davantal de *pampolina* / ---», MilàF